

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародних економічних відносин

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
за освітньою програмою
«Міжнародні економічні відносини»

на тему: **«СВІТОВІ ВАЛЮТНІ КРИЗИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПРОЯВУ
В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ»**

Виконавець:

студент ЦЗФН, гр. 6зф13

Гончаров Олександр Валентинович _____
/ підпис /

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Тарасевич Наталія Вадимівна _____
/ підпис /

ОДЕСА – 2023

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність кваліфікаційної роботи. В умовах світової глобалізації, що виявляється в дерегулюванні національних економік країн світу, зниженні або навіть відсутності обмежень на рух капіталу, саме валютний ризик та валютний курс є одними із джерел невизначеності. Важливість валютного курсу в сучасному світі неухильно зростає, оскільки його висока волатильність відображається не лише на фінансових результатах господарюючих суб'єктів, а також є визначальним фактором при прийнятті рішень про вихід на зарубіжні ринки або здійснення інвестицій у закордонні активи.

Недосконалість світової валютної системи, недостатність її пристосування до сучасних умов функціонування світової економіки є основними причинами кризових явищ, що виникають на регіональних та глобальних фінансових ринках. Виникла потреба в оновленні діючої світової валютної системи впровадження більш прогресивної, інноваційної системи та приведення її у відповідність до критеріїв сучасної світової економічної архітектури.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування і розроблення практичних рекомендацій, що спрямовані на подолання світових валютних криз та запобігання негативних наслідків в економіці України.

Поставлена мета обумовила формулювання **завдань кваліфікаційної роботи:**

- теоретично обґрунтувати сутність та теоретичні моделі визначення валютної кризи;
- вивчити причини виникнення, форми прояву та наслідки валютних криз;
- опанувати видами валютних криз та особливостями їх прояву;
- дослідити процес формування світової валютної системи та стадії розвитку та поширення валютних криз у світі;
- розглянути особливості розгортання валютних криз в країнах світу;
- виявити вплив валютних криз на економічний розвиток країн світу та специфіку їх прояву в Україні;
- визначити механізми запобігання валютним кризам з урахуванням впливу на економічне зростання.

Об'єктом дослідження є світові валютні кризи та визначення особливостей їх прояву в економіці України

Предмет дослідження є сукупність теоретичних та практичних рекомендацій щодо виникнення світових валютних криз та особливостей їх прояву в економіці України.

У роботі знайшли застосування такі **методи:** метод порівняння; метод угруповань; метод табличного відображення фактичних даних; системно-аналітичний.

Інформаційна база кваліфікаційної роботи складається з нормативно-законодавчих актів України з питань функціонування валютної системи, постанови Національного банку України щодо валютного регулювання, авторських видань з досліджуваної проблематики, навчальної літератури, наукових статей у періодичних виданнях, статистичних джерел.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменування). Загальний обсяг роботи становить 90 сторінок. Основний зміст викладено на 83 сторінках. Робота містить 9 таблиць, 13 рисунків.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи опубліковано тези:

Гончаров О.В., Тарасевич Н.В. Особливості прояву та види світових валютних криз. Міжнародна науково-практична конференція «Економіко-правові та управлінсько-технологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд» 3 листопада 2023 року. Університет митної справи та фінансів. м. Дніпро. (у друці).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ПРОЯВУ СВІТОВИХ ВАЛЮТНИХ КРИЗ»** розглядаються сутність та теоретичні моделі визначення валютної кризи, узагальнено причини виникнення, форми прояву та наслідки валютних криз, визначаються види валютних криз та особливості їх прояву.

У другому розділі **«ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОЯВУ СУЧАСНИХ СВІТОВИХ ВАЛЮТНИХ КРИЗ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ»** зроблений ретроспективний огляд формування світової валютної системи, досліджено стадії розвитку та поширення валютних криз у світі, охарактеризовано особливості розгортання валютних криз в країнах світу.

У третьому розділі **«НАПРЯМИ ВПЛИВУ ВАЛЮТНИХ КРИЗ НА СТАН СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА УКРАЇНИ І МЕХАНІЗМ ЇХ ПОДОЛАННЯ»** обґрунтовано вплив валютних криз на економічний розвиток країн світу, розглянуто специфіка прояву валютної кризи в Україні та її взаємозв'язок з економічним розвитком, запропоновано механізми запобігання валютним кризам з урахуванням впливу на економічне зростання.

ВИСНОВКИ

Результати опанування теоретичними та практичними основами визначення та прояву світових валютних криз дозволили зробити наступні висновки.

Можна виділити кілька підходів до визначення поняття «валютної кризи» вітчизняними науковцями. Перший підхід – визначення валютної кризи як елементу фінансової кризи. Другий підхід – дослідження валютного кризи як кризи світової валютної системи. Третій підхід - виділення валютної кризи в самостійний предмет дослідження та його характеристика як специфічної особливості економічної кризи. На основі цих підходів надалі сформувалася концепція перманентної чи хронічної валютної кризи.

З метою визначення валютних криз використовуються декілька моделей: валютні кризи першого покоління; другого покоління та третього покоління.

Систематизація результатів наукових досліджень та світових валютних потрясінь дозволила вивести інтегроване визначення валютної кризи як складного економічного явища, яке має передумови, особливості розвитку та протиріччя, що загалом проявляється у загостренні валютних суперечностей, різкому порушенні її функціонування, невідповідності структурних принципів організації світового валютного механізму зміненим умовам виробництва, у нестійкості міжнародної валютної системи та світових фінансових ринків.

Загострення протиріч у валютній сфері та валютна криза має прямий зв'язок з процесом суспільного відтворення, тому що причини кризи проявляються у диспропорціях та протиріччях. Основними причинами виникнення світових валютних криз є: невідповідність принципів світової валютної системи зміненим умовам виробництва та збалансованості у світовому господарстві; розбалансованість грошового обігу, заснованого на використанні незабезпечених грошових коштів; криза загальної системи відтворення. Формами прояву світових валютних криз є: коливання валютних курсових співвідношень; зниження вартості національної валюти по відношенню до стабілізаційних світових валют; валютна спекуляція (масовий продаж нестійких валют із заміною їх більш стабільними); скорочення золото - валютних резервів та резервно-стабілізаційних фондів та втрата довіри населення до національної валюти; падіння цін на внутрішні фінансові активи; збільшення короткострокових процентних ставок на фінансових ринках; зниження довіри до банківської системи та кредитної системи в цілому.

Найважливішими типами валютних криз в залежності від факторів виникнення є наступні чотири типи: валютна криза, або криза платіжного балансу; криза зовнішньої державної заборгованості (фінансова); криза зовнішньої заборгованості приватних позичальників (банківська); криза внутрішньої, тобто номінованої в національній валюті, боргу (приватного або державного).

У сучасних умовах в економічній науці виділяють три типи моделей валютної кризи: криза рахунків поточних операцій; криза «реалізованих очікувань»; криза, що виникає внаслідок ефекту «поширення». Можливими каналами передачі кризових явищ є: торговельні взаємозв'язки; фінансові взаємозв'язки та модель «стандартної поведінки».

Сучасна діюча валютна система сприяє забезпеченню довгострокової гнучкості та короткострокової стабільності валютних курсів країн світу. Але вона має певні недоліки, що виражаються у різкому коливанні валютних курсів, зростанні інфляції внаслідок впровадження плаваючих валютних курсів; відсутності механізму автоматичного регулювання платіжного балансу та Державного бюджету. Ці характеристики є підставою розгортання та загострення валютних криз у світі.

До валютно-фінансових криз відносять власне валютна криза (криза платіжного балансу), фінансова криза (боргова криза держави), банківська криза (криза заборгованості приватного сектору). Причиною виникнення валютної кризи є фундаментальна невідповідність між рівнем обмінного курсу, що склався, зі станом платіжного балансу і характером грошово-кредитної політики.

Аналіз найбільш масштабних фінансових криз, які вражали світову економіку або економіки окремих країн, показав зростання їх кількості з переходом у 1978 році на Ямайську валютну систему. При цьому кризи мають подвійний, потрійний і

навіть повний характер, охоплюючи: біржову, банківську, валютну та боргову сфери.

Підсумуючи особливості розгортання валютних криз в країнах світу, можна відмітити, що перший етап (1929-1930 рр.) ознаменувався знеціненням валют аграрних і колоніальних країн; на другому етапі (середина 1931 року) слабкою ланкою у світовій валютній системі виявилися Німеччина та Австрія; третій етап ознаменувався скасуванням золотого стандарту у Великобританії восени 1931 році, коли світова економічна криза досягла максимуму; на четвертому етапі валютної кризи, в квітні 1933 року, був скасований золотомонетний стандарт у США; на п'ятому етапі, восени 1936 року, в самому епіцентрі валютної кризи опинилася Франція, яка довше за інші країни підтримувала в країні золотий стандарт; шостий етап характеризувався оформленням Бреттон-Вудської валютної системи в 1944 році; сьомий етап визначив кризові явища Ямайської валютної системи після 1976 року; восьмий етап розвитку валютних криз, що почалася у США з 2008 року, призвів до кризового стану всієї світової економіки, за глибиною, масштабами та наслідками порівняного лише з Великою депресією 1930-х років. Дослідження валютних криз в XXI столітті виявило, що валютні кризи є частиною світової фінансової кризи в умовах сильної взаємозалежності державного, фінансового та реального секторів економіки.

Отже, валютна криза є складним та багатограним явищем. Валютні кризи сучасного періоду змінили уявлення як про природу кризових явищ, так і про їх наслідки. Відбувається переплетення з валютними кризами біржових криз, криз ліквідності та банківських, боргових державних криз, вплив глобалізації, посилення міжнародного перетікання капіталів та інвестиційних коштів, ускладнення структури фінансових ринків.

На сучасному етапі розвитку світових економічних відносин природа валютних криз визначається наступним чином: валюта є самостійним активом для інвестування вільних коштів, при цьому об'єктивною основою курсоутворення є процес відтворення та міжнародний обмін товарами і послугами; поширення фіктивного фінансового капіталу; значний масштаб процесів перетікання капіталу з одного валютного ринку на інший; ускладнення фінансових продуктів та послуг, їх цифровізація; поширення спекуляційних операцій на валютному ринку; обмеженість державного регулювання; різке зростання ступіня інтеграції країн світу у міжнародну економіку.

Значні коливання валютних курсів, незбалансованість зовнішніх розрахунків, періодичні спалахи валютних криз у різних країнах збільшує вплив валютного фактора на розвиток світової економіки в цілому і економіки України зокрема.

Дослідження виникнення криз та їх природи дозволило зробити такі загальні висновки: частота прояву валютних криз в країнах, що розвиваються, виявилася вдвічі вищою, ніж у розвинутих країнах, що стосується банківських криз - різниця частота прояву є ще більш суттєвою; в період 1975–1986 років в світі переважали валютні кризи, викликані ціновими шоками на світових ринках (середина 70-х років), латиноамериканською борговою кризою (перша половина 80-х років), у період з 1987 року домінували банківські кризи в країнах світу; у більшості розвинутих країн світу загальний рівень витрат на стабілізацію кризового валютного

ринку або банківської системи склав менше 10% ВВП країни, в країнах, що розвиваються, рівень витрат був вищим та досягнув 40% ВВП.

Економіки країн, що розвиваються, більше схильні до валютних потрясінь, ніж ринки розвинутих країн. В країнах, що розвиваються, більш масштабними також є негативні наслідки валютних криз. Зокрема, валютні кризи в країнах, що розвиваються, призводять до більш помітного уповільнення темпів економічного зростання. Внаслідок валютної кризи в країнах, що розвиваються, більш істотно підвищується незбалансованість рахунку поточних операцій платіжного балансу. Валютна криза в цих країнах з більшим ступенем вірогідності може призвести до втрати країнами доступу на міжнародні ринки капіталів,

В валютній сфері та економіці України можна виділити етапи валютно-фінансових криз, що відбувалися одночасно з глобальними кризами. В сучасних умовах валютна складова фінансової безпеки України знаходиться під впливом низки зовнішніх та внутрішніх загроз: геополітична ситуація, військові дії 2022 року, вплив діяльності міжнародних установ та організацій, інфляційні процеси, відсутність нормативно-правової бази.

Основними причинами значних дисбалансів на валютному ринку України була макроекономічна нестабільність, висока швидкість лібералізації валютного регулювання, коригування валютного курсу, а також структура економіки країни з високим рівнем експорту аграрної продукції з невеликої доданої вартістю, залежність від імпорту, що підвищує попит на іноземну валюту на безготівковому міжбанківському валютному ринку України та готівковому ринках.

АНОТАЦІЯ

Гончаров О.В., «Світові валютні кризи та особливості їх прояву в економіці України».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2023 р.

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є валютна криза як елемент економічної системи.

У роботі розглядаються сутність та теоретичні моделі визначення валютної кризи, узагальнено причини виникнення, форми прояву та наслідки валютних криз, визначаються види валютних криз та особливості їх прояву.

Зроблений ретроспективний огляд формування світової валютної системи, досліджено стадії розвитку та поширення валютних криз у світі, охарактеризовано особливості розгортання валютних криз в країнах світу.

Обґрунтовано вплив валютних криз на економічний розвиток країн світу, розглянуто специфіка прояву валютної кризи в Україні та її взаємозв'язок з економічним розвитком, запропоновано механізми запобігання валютним кризам з урахуванням впливу на економічне зростання.

Ключові слова: валютна криза, світова валютна система, міжнародні економічні відносини, економічний розвиток, механізм запобігання валютних криз.

ANNOTATION

Goncharov O.V., "World currency crises and features of their manifestation in the economy of Ukraine."

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 292 "International Economic Relations" under the educational program "International Economic Relations". – Odesa National University of Economics. – Odesa, 2023

The master's qualification work consists of three sections. The object of the study is the currency crisis as an element of the economic system.

The work examines the essence and theoretical models of defining a currency crisis, summarizes the causes, forms of manifestation and consequences of currency crises, defines the types of currency crises and features of their manifestation.

A retrospective review of the formation of the world currency system was made, the stages of development and spread of currency crises in the world were studied, and the peculiarities of the development of currency crises in the countries of the world were characterized.

The influence of currency crises on the economic development of the countries of the world is substantiated, the specifics of the manifestation of the currency crisis in Ukraine and its relationship with economic development are considered, mechanisms for preventing currency crises are proposed, taking into account the impact on economic growth.

Keywords: currency crisis, the world monetary system, international economic relations, economic development, the mechanism for preventing currency crises.